

- господарювання / В.В. Божкова, Л.Ю. Сагер [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://vuzlib.com.ua/articles/book/13884-So%D1%81%D1%96alno_v%D1%96dprov%D1%96dalnij_b%EF%BF%BD/1.html.
24. Воробей В. Корпоративна соціальна відповідальність чи вигода? / [Електронний ресурс] : Журнал «Києво-Могилянська

- ська Бізнес Студія». – 2005. – № 10. – Режим доступу : <http://www.management.com.ua/cm/cm037.html>.
25. Ващенко К.О. Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні: Національна доповідь / К.О. Ващенко, З.С. Варналій, В.Є. Воротін, В.М. Геєць, О.В. Кужель, Е.М. Лібанова та ін. // Держкомпідприємництво. – 2008. – 226 с.

УДК 330.356.2.4:39

Клокар О.О.
*доктор економічних наук,
професор кафедри фінансів і кредиту
Білоцерківського інституту економіки та управління
Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

Визначено та обґрунтовано основні теоретичні та практичні аспекти дослідження соціального капіталу. Акцентовано на комплексному методологічному підході щодо вивчення вказаної проблеми, що створило умови для об'єктивної оцінки сучасного стану вивчення та розробленості досліджуваної проблеми й сприяє виокремленню найбільш вагомих її компонентів, які потребують поліпшення.

Ключові слова: соціальний капітал, економіка, соціальна сфера, працівник, методологія дослідження.

Клокар О.О. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ФОРМИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНОГО КАПИТАЛА

Определено и обосновано основные теоретические и практические аспекты исследования социального капитала. Акцентировано на комплексном методологическом подходе относительно изучения вышеуказанной проблемы. Это создаст условия для объективной оценки современного состояния изучения и разработанности исследуемой проблемы и будет способствовать выделению наиболее весомых ее компонентов, которые нуждаются в улучшении.

Ключевые слова: социальный капитал, экономика, социальная сфера, работник, методология исследования.

Klokar O.O. THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASIS FOR RESEARCH OF FORMATION AND DEVELOPMENT OF SOCIAL CAPITAL

Theoretical and methodological aspects for research of formation and development of social capital are determined and analyzed. Special attention is focused on the complex methodological approach to the study of the above mentioned problems. This fact will create conditions for an objective assessment of the current state of the investigated problem and facilitate the release of the most important components that need improvement.

Keywords: social capital, economy, social, worker, research methodology.

Постановка проблеми. Розвиток ринкової економіки України, інтеграція в світовий економічний простір, ефективна реалізація соціально-економічних реформ у цьому напрямі та підвищення добробуту людей, можливі лише за умови якісного формування соціального капіталу. Проте відсутність дієвих реформ щодо розвитку цієї складової (низький рівень матеріального стимулювання людей, значний податковий тиск на платників податків, незначні інвестиції в нематеріальне виробництво, низький рівень культури громадян тощо) істотно гальмують її розвиток. Наприклад, провідний матеріальний стимул – оплата праці в Україні упродовж 2013 р. становила лише 80% рівня офіційно встановленого прожиткового мінімуму для працездатної особи та не забезпечувала навіть простого відтворення робочої сили. Водночас в окремих країнах СНД (Азербайджан, Білорусь, Казахстан і Російська Федерація) вона була в 1,5–3 рази вищою [9, с. 173].

Відсутність зацікавленості людей в результатах своєї праці та соціально-психологічна напруга в суспільстві провокує не лише внутрішню, але й зовнішню трудову міграцію. Упродовж усіх років незалежності України кількість мігрантів, серед яких переважають сільські жителі працездатного віку, за

оцінками вчених-економістів перевищила 8 млн. осіб [9, с. 9]. Це негативно відображається на економічній, демографічній та гендерній політиці держави, погіршує культурний рівень розвитку населення. Тому актуальним питанням на сучасному етапі розвитку економіки України є формування основних засад дослідження якості функціонування соціального капіталу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням окресленої проблеми займалися такі науковці: А. Бузгалін, П. Бурд'є, М. Горожанкіна, А. Коньков, Д. Коулман, М. Курбатова, С. Левіна, Є. Каган, Є. Мішенін, Н. Олійник, П. Саблук, В. Тітов, Ф. Фукуяма тощо [1–8; 10–12]. Вчені визначили базові засади розвитку соціального капіталу в ринковій економіці. Проте аналіз провідних підходів до вивчення соціального капіталу в процесі розвитку багатовекторної економіки в Україні відображений науковцями недостатньо.

Мета статті. Враховуючи актуальність вказаної проблеми, головною метою статті є вивчення теоретичних і практичних аспектів дослідження соціального капіталу та його ефективного формування й розвитку. Для реалізації обраної мети сформовані такі основні завдання:

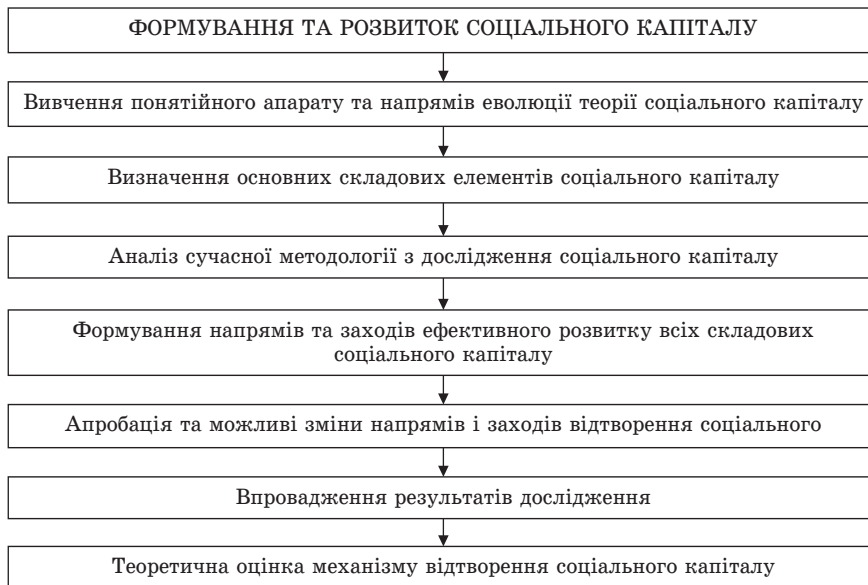

Рис. 1. Основні етапи дослідження теоретичних і практичних аспектів формування та ефективного розвитку соціального капіталу

Розроблено автором

– визначити основні методологічні підходи дослідження формування та розвитку теоретичних і практичних аспектів соціального капіталу;

– проаналізувати вказані підходи та запропонувати заходи щодо їх ефективного реалізації.

Виклад основного матеріалу. У результаті аналізу встановлено, що методологічні підходи дослідження теоретичних і практичних аспектів соціального капіталу та його ефективного формування й розвитку охоплюють такі основні структурні блоки, які складають певні етапи дослідження щодо: вивчення понятійного апарату і напрямів еволюції теорії формування та розвитку соціального капіталу, його основних складових елементів, експерименту (апробація та можливі зміни напрямів і заходів відтворення ресурсів, впровадження результатів дослідження) (рис. 1).

Вважаємо, що запропонований комплексний методологічний підхід до вивчення ефективного формування й розвитку соціального капіталу сприятиме виявленню найбільш вагомих його складових і розробці дієвих заходів їх поліпшення. Відтак *вивчення понятійного апарату та напрямів еволюції теорії соціального капіталу*, на наш погляд, повинно ґрунтуватися на чіткому трактуванні цієї категорії. Незважаючи на певні відмінності в її визначенні, більшість науковців під нею розуміють сукупність психологічних, фізіологічних, моральних, етичних, економічних та інших особистих якостей та можливостей кожної людини, які є її основним ресурсом і перевагою, порівняно з іншими людьми, в процесі її адаптації та ефективного реалізації в певному соціумі (соціальному середовищі) на макро- та мікрорівнях [1, с. 148; 2, с. 61; 3, с. 7; 6, с. 123; 7, с. 38; 8, с. 84; 11, с. 90; 12, с. 12]. Також нами структуровано основні концепції щодо розвитку цієї категорії (рис. 2).

Враховуючи вказаний підхід, встановлено, що до основних теоретичних концепцій, які утворюють системне уявлення про розвиток соціального капіталу належать: теорії людського капіталу, соціального простору, мереж; концепції соціального інституціоналізму, етатизму, економіки знань, корпоративної соціальної відповідальності, корпоративної соціаль-

ної сумлінності, корпоративного егоїзму, соціального партнерства, «розумного егоїзму», зацікавлених сторін, корпоративного громадянства, корпоративного альтруїзму [1, с. 148; 2, с. 61; 6, с. 123; 7, с. 38; 8, с. 84; 11, с. 90; 12, с. 12].

Всі описані теоретичні концепції взаємопов'язані та відображають ретроспективу розвитку соціального капіталу та характеризують умови й підходи щодо поліпшення ефективності його формування та відтворення. До них належать насамперед заходи налагодження соціального партнерства між державними та приватними інститутами щодо поліпшення якості життя населення, особливо економічно активної працездатної молоді.

Крім цього, з урахуванням вказаного підходу встановлено, що створення соціального капіталу відбувається в нематеріальному виробництві й зокрема в духовному виробництві. Відтак сформовано *структуру основних елементів розвитку соціального капіталу*, а саме: галузі (наука, освіта, культура), духовний продукт,

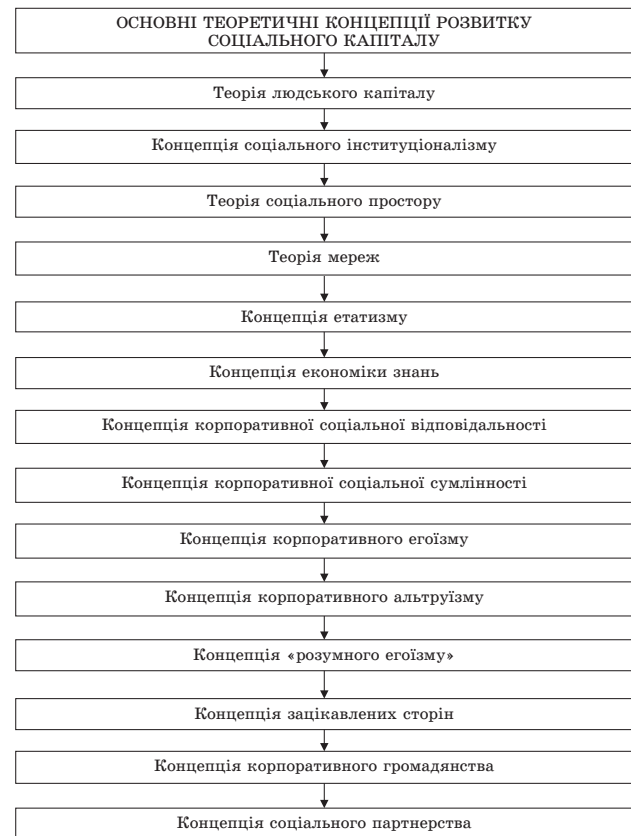

Рис. 2. Еволюція розвитку теорії формування соціального капіталу

Адаптовано автором підхід А. Бузгаліна, П. Бурд'є, Д. Коулмана, М. Курбатова, С. Левіної, Є. Кагана, Є. Мішеніна, Н. Олійника, В. Тітова, Ф. Фукуяма [1, с. 148; 2, с. 61; 6, с. 123; 7, с. 38; 8, с. 84; 11, с. 90; 12, с. 12]

духовна праця. У нематеріальному (духовному) виробництві використовується духовна праця, матеріальні та духовні предмети, засоби праці для виробництва духовних благ. Останні створюються для реалізації потреб людей та спрямовані безпосередньо на їх розвиток і збагачення духовного світу. Тобто зазначений підхід забезпечить передумови для комплексного аналізу ефективності розвитку соціального капіталу та можливість його адаптації до сучасних умов розвитку суспільства.

На нашу думку, провідним елементом соціального капіталу, що підлягає аналізу, є нематеріальне (духовне) виробництво. Наприклад, на думку окремих науковців, ця категорія є сферою суспільного виробництва, в якій виробляються: нематеріальні послуги (роздрібна торгівля, громадське харчування, пасажирський транспорт та зв'язок (що обслуговує населення), побутове обслуговування, охорона здоров'я та ін.; духовні цінності: освіта, культура, мистецтво тощо) [3, с. 12; 4, с. 57].

Вважаємо, що з урахуванням описаного підходу доцільно визначити та охарактеризувати економічну концепцію соціального капіталу в галузях нематеріального (духовного) виробництва. Її провідним елементом є сфера нагромадження та споживання соціального капіталу. Відтак його формування відбувається зазвичай в нематеріальному (духовному) виробництві, галузях соціальної інфраструктури (наука, освіта, культура, охорона здоров'я, соціальне забезпечення, комунальне господарство). Тобто без цих складових розвиток соціального капіталу є неможливим.

Крім цього, *аналіз сучасної методології з дослідження соціального капіталу* передбачає вивчення

двох основних позицій та методів їх аналізу (табл. 1).

З урахуванням цього підходу до аналізу ефективності формування та розвитку соціального капіталу, на нашу думку, можливо детально вивчити структуру соціальних мереж, що сприяють, або не сприяють стратифікації кожного суб'єкта та суспільних інститутів загалом. Це забезпечить аналіз конкретних чинників впливу на результати діяльності окремих суб'єктів, або їх групи.

Крім цього, сучасні науково-практичні підходи до формування та розвитку соціального капіталу акцентовані насамперед на оцінці властивостей структури соціальних мереж. Тому, на нашу думку, доцільно аналізувати індивідуальні зв'язки окремих суб'єктів, і їх колективну взаємодію в соціальних мережах різних рівнів. Відтак оцінка якісних складових соціальних відносин передбачає вимір культурних характеристик і норм: довіри, обов'язків, складових соціальних відносин тощо [5, с. 31]. Тобто якість формування та розвитку соціального капіталу, доцільно визначати за такими основними показниками (табл. 2).

Ураховуючи всі зазначені показники, на наш погляд, доцільно проаналізувати підходи до формування напрямів та заходів ефективного розвитку всіх складових елементів соціального капіталу на макро- та мікрорівнях (табл. 3).

Усі підходи, що запропоновані в таблиці, спрямовані на підвищенні ролі соціального капіталу в загальній структурі формування капіталу на макро- та мікрорівнях. Також вони передбачають налагодження соціального партнерства між державними та приватними інститутами щодо поліпшення умов життя та добробуту громадян, особливо економічно актив-

Таблиця 1

Сучасні методологічні підходи до аналізу соціального капіталу*

№ з/п	Позиції аналізу соціального капіталу	Методи аналізу соціального капіталу (суть, переваги та недоліки)
1.	<i>Безпосередній вимір соціального капіталу</i> (його оцінка здійснюється в категоріях стосунків і поведінки, а критеріями оцінки є характеристика таких відносин)	1. Метод прямого виміру соціального капіталу передбачає: <ul style="list-style-type: none"> – оцінку рівня довіри та суспільної свідомості громадян (визначається завдяки опитувань щодо можливості та доцільності довіри людей, зокрема до незнайомих осіб, один до одного); – експериментальне дослідження поведінки (оцінка готовності людей до взаємної допомоги, їх здібностей до кооперації в експериментальних умовах); – статистику участі в об'єднаннях (що більша кількість громадських формувань у суспільстві та що більше людей залучено до їх діяльності, то вище рівень соціального капіталу та соціалізація населення в цілому); Перевагою цього методу є емпірична оцінка соціального капіталу, що дозволяє фіксувати його структурні аспекти. Недоліком методу є значна концентрація лише на структурних, але не на сутнісних елементах соціального капіталу. 2. Комбінований метод виміру соціального капіталу передбачає оцінку не лише кількісних показників мереж добровільної кооперації та довіри, але й інтенсивність зв'язків індивідів (вона визначається завдяки суб'єктивному ранжуванню індивідами інтенсивності своїх зв'язків у різних типах соціальних мереж). Перевагою методу є його висока продуктивність в оцінці соціального капіталу на соціальному рівні. Недоліком методу є відсутність можливості для врахування особливостей соціальних відносин, що є в основі структури різних соціальних мереж. Це важливо для дослідження соціального капіталу на мікросоціологічному рівні.
2.	<i>Опосередкований вимір соціального капіталу</i> (його оцінка здійснюється з урахуванням функцій соціальних структур (соціальних мереж і відносин), а критеріями оцінки є якості соціальних мереж і результатів, що досягаються завдяки їм)	1. Метод оцінки процесуальних параметрів передбачає визначення обсягу соціального капіталу на основі характеристик соціальних мереж: їх розміру, тісноти соціальних зв'язків, однорідності тощо. Перевагою методу є оцінка якісних сторін соціальних мереж та здійснення порівняльного аналізу причин різної ефективності окремих типів соціальних мереж. Недоліком – відсутність можливості для оцінки соціального капіталу на макрорівні в зв'язку з відсутністю таких масштабних і цілісних соціальних мереж. 2. Метод оцінки функціональних наслідків передбачає визначення об'єму соціального капіталу завдяки оцінці наслідків його використання. Перевагою цього методу є оцінка ефективності діяльності окремих соціальних інститутів і суспільної діяльності до них. Недоліком методу є відсутність оцінки ефективності дії компенсаційних механізмів соціального капіталу внаслідок втрати довіри людей до окремих соціальних інститутів.

Адаптовано автором підхід А. Конькова [5, с. 30–31]

Таблиця 2

Показники оцінки якості формування та розвитку соціального капіталу, оцінка в балах за результатами соціологічного обстеження [5, с. 32]

№ п/п	Показники	
	Структурні	Реляційні
1.	Розмір мережі	Обсяг довіри: – індивідуальної – генеральної – до соціальних інститутів
2.	Структура мережі: – відкрита – закрита	Обсяг обов'язків: – односторонніх – багатосторонніх
3.	Насиченість мережі: – насичена – рідка	Групові норми: – рівень визнання – узгодженість – рівень універсальності
4.	Однорідність мережі: – однорідна – неоднорідна	
5.	Реляційний вимір: – вертикальний зв'язок – горизонтальний зв'язок	

ного населення працездатного віку. Це свідчить про необхідність розвитку умов відтворення робочої сили, підвищення її трудової мотивації, припинення неконтрольованої міграції та урбанізації окремих населених пунктів.

Крім цього, на наш погляд, *апробацію та можливі зміни напрямів і заходів відтворення соціального капіталу, впровадження результатів дослідження та теоретичну оцінку механізму відтворення соціального капіталу* доцільно здійснювати за всіма описаними підходами та показниками.

Висновки. У результаті аналізу теоретико-методологічних засад дослідження формування та розвитку соціального капіталу встановлено, що вони охоплюють окремі структурні блоки, які становлять певні етапи дослідження щодо: вивчення понятійного апарату і напрямів еволюції теорії формування та розвитку соціального капіталу, його основних елементів, експерименту (апробація та можливі зміни напрямів і заходів відтворення соціального капіталу, впровадження результатів дослідження). Провідними складовими аналізу за окресленими блоками є: безпосередній та опосередкований вимір соціального капіталу з методами його дослідження; структурні та реляційні показники дослідження соціального капіталу тощо.

На нашу думку, дослідження саме цих складових забезпечить виокремлення та поліпшення ключових елементів впливу на ефективне формування та розвитку соціального капіталу як невід'ємної складової існування суспільства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бузгалін А. В. Клей, забезпечуючий устійчивість поздне-го капитализма, или гексоген в его основании? / А. В. Бузгалін // Общественные науки и современность. – 2011. – № 3. – С. 147–161.
2. Бурдые П. Формы капитала / [П. Бурдые]; пер. М. С. Добряковой; науч. ред. В. В. Радаев // Экономическая социология. – 2005. – № 3. – Т. 6. – С. 60–74.
3. Горожанкина М. Е. Социальный капитал: политэкономический аспект / М. Е. Горожанкина. – Донецк: ДонГУЭТ, 2006. – 289 с.
4. Горожанкина М. Е. Трансформації економічної системи: напрямки, критерії, класифікації / М. Е. Горожанкина // Торговля і ринок України. – 2001. – Вип. 12. – Т. 1. – С. 56–61.

Таблиця 3

Підходи до формування напрямів і заходів ефективного розвитку всіх складових елементів соціального капіталу на макро- та мікрорівнях

№ з/п	Підходи	Макро-рівень	Мікро-рівень
1.	Розвиток соціального капіталу як невід'ємної складової капіталу загалом	+	+
2.	Розвиток соціально орієнтованого управління фінансово-господарською діяльністю суб'єктів господарювання	–	+
3.	Виділення соціальних зв'язків у соціальному капіталі як ймовірного ресурсу отримання вигод для людини	–	+
4.	Вивчення в соціальних мережах структури взаємовідносин між соціальними суб'єктами – індивідами, групами, організаціями, державою тощо	+	+
5.	Вимір норм взаємодії соціального капіталу, що підтримуються соціалізацією та санкціями, тобто довіри державним інститутам	+	+
6.	Забезпечення зростання в структурі виробленої продукції підприємств частки доданої вартості за рахунок інтелектуальної складової	–	+
7.	Реалізація корпоративної поведінки на рівні відповідному пріоритетним соціальним нормам, цінностям та очікуванням суспільства	+	+
8.	Дотримання суб'єктами господарювання в своїй діяльності морально-етичних принципів у взаємовідносинах із зацікавленими сторонами	–	+
9.	Ведення бізнесу з урахуванням стандартних суспільних норм (наприклад, створення та налагодження екологічно безпечного виробництва)	+	+
10.	Розвиток соціально орієнтованого управління діяльністю господарюючих суб'єктів спрямованого на підвищення якості життя людей в цілому	–	+
11.	Розвиток активних і ефективних соціально орієнтованих ділових стосунків кожного підприємця із зацікавленими сторонами	–	+
12.	Розвиток інституту корпоративного громадянства щодо реалізації господарюючим суб'єктом соціально сумлінної поведінки в суспільстві на добровільних засадах	–	+
13.	Взаємодія підприємців з групою зацікавлених осіб на умовах соціального партнерства для досягнення паритетних і прозорих ділових відносин у бізнесі	+	+

Складено автором

5. Коньков А. Т. Социальный капитал как концепция экономической социологии и его роль в системе экономического взаимодействия: автореф. дис. ... док. соц. наук: спец. 22.00.03 «Экономическая социология и демография» / А. Т. Коньков. – М., 2006. – 39 с.
6. Коулман Д. Капитал социальный и человеческий / Д. Коулман // Общественные науки и современность. – 2001. – № 3. – С. 122–139.
7. Курбатова М. В. Структура социального капитала как фактор институционального развития региона / М. В. Курбатова, С. Н. Левина, Е. С. Каган // Общественные на-

- уки и современность. – 2010. – № 6. – С. 37–49.
8. Мишенин Е. В. Социальный капитал: теоретические подходы к формированию сущности и содержания / Е. В. Мишенин, Н. В. Олейник // Механізм регулювання економіки. – 2008. – Т. 2. – № 3 – С. 84–91.
9. Праця України у 2013 році : [статистичний збірник]. – К. : Державна служба статистики, 2014. – 336 с.
10. Саблук П. Т. Розвиток сільських територій в контексті забезпечення економічної стабільності держави. – К. : Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», 2005. – 20 с.
11. Титов В. Н. Распределение социального капитала как условие модернизации российского общества / В. Н. Титов // Общественные науки и современность. – 2012. – № 5. – С. 89–111.
12. Фукуяма Ф. Що таке соціальний капітал? / Ф. Фукуяма // День. – 2006. – № 177. – С. 11–12.

УДК 331.108.4

Ланська С.П.
*кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри управління персоналом і економіки праці
Донецького національного університету*

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРАЦІВНИКІВ НА ВИРОБНИЦТВІ В УКРАЇНІ: ВРАХУВАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Обґрунтовано необхідність створення умов для безперервного професійного розвитку людини на всіх етапах життя та трудової діяльності. Розкрито значущість проблеми професійного розвитку персоналу на виробництві. Проаналізовано стан системи професійного навчання працівників на виробництві України. Розглянуто зарубіжний досвід організації систем професійного навчання працівників на виробництві. Запропоновано заходи щодо удосконалення системи професійного розвитку працівників в Україні.

Ключові слова: кваліфікація, працівник, роботодавець, професійне навчання, професійний розвиток, підвищення кваліфікації.

Ланская С.П. СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ РАБОТНИКОВ НА ПРОИЗВОДСТВЕ В УКРАИНЕ: УЧЕТ ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА

Обоснована необхідність створення умов для неперервного професійного розвитку людини на всіх етапах життя та трудової діяльності. Розкрито значимість проблеми професійного розвитку персоналу на виробництві. Проаналізовано стан системи професійного навчання працівників на виробництві України. Розглянуто зарубіжний досвід організації систем професійного навчання працівників на виробництві. Предложено заходи по совершенствованию системы профессионального развития работников в Украине.

Ключевые слова: квалификация, работник, работодатель, профессиональное обучение, профессиональное развитие, повышение квалификации.

Lanska S.P. IMPROVEMENT OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF EMPLOYEES AT WORK IN UKRAINE: VIEW OF FOREIGN EXPERIENCE

The article is devoted to the necessity of creating conditions for continuous professional development at all stages of life and employment. It reveals the importance of the problem of professional development in the workplace. The article analyzes the state of the system of vocational training of workers in the production of Ukraine. The paper considers the foreign experience of organizing the training systems of employees in the workplace. It proposes measures to improve the system for professional development of workers in Ukraine.

Keywords: skills, employee, employer, job training, professional development, training.

Постановка проблеми. Наявність висококваліфікованої робочої сили є одним з найважливіших факторів підвищення продуктивності праці, забезпечення випуску конкурентоспроможної продукції, інтеграції України у світове економічне співтовариство.

Стрімкий розвиток сучасної науки і техніки потребує від учасників трудової діяльності постійного оновлення знань і навичок, тому проблема визначення шляхів суттєвого підвищення потенціалу та якості національної робочої сили для нинішнього етапу розвитку країни є однією з нагальних. Водночас, враховуючи демографічну ситуацію в Україні є очевидним, що найближчими роками вирішити економічні проблеми та забезпечити економічний розвиток країни не зможе шляхом простого нарощування чисельності зайнятого населення.

Тому вкрай актуальним є вирішення питань щодо створення умов для безперервного професійного розвитку людини на всіх етапах життя та трудової діяльності. Систематичне підвищення професійно-кваліфікаційного рівня працівників досягається

насамперед в процесі професійного навчання кадрів на виробництві, яке сприяє якісному виконанню працівниками своїх обов'язків, розширенню меж компетенції, можливості оволодіння новими функціональними обов'язками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи організації професійного навчання працівників в межах дослідження людських ресурсів та людського капіталу розглянуто у роботах Д. Богині, М. Долішнього, О. Кібанова, В. Петюха, Г. Щокіна та ін. Дослідженням, що пов'язані з оцінкою ефективності професійного навчання, присвячено роботи таких учених, як В. Антонюк, О. Грішнова, М. Семикіна. Основні напрямки розвитку системи професійного навчання в Україні та інших країнах досліджено в наукових працях Л. Капченко, Т. Петрової, В. Савченко, Н. Синенко.

Крім того, вивчення досвіду організації систем професійної освіти працівників у інших країнах існувало в межах проекту Європейського фонду освіти «Національні системи кваліфікацій в Російській Федерації та Україні», проектів TACIS «Розвиток